

Eğitim Programlarımızda Türk-İslâm Sentezi Meselesi (1980-2000 Yılları Arasındaki Tartışmalara Bir Projeksiyon)

Turkish-Islamic Synthesis Matter in Educational Programs (A Projection To Arguments Between 1980-2000 Years)

Ali Sinan BİLGİLİ

*Kafkas Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Kars
e-mail: sbilgili@atauni.edu.tr*

Özet

Cumhuriyet idaresi, yeni Cumhuriyetin felsefesi ve ideolojisi çerçevesinde, prensipleri Tevhid-i Tedrisât kanunuyla belirlenen ölçülerde yeni bir nesil yetiştirmeyi planlıyordu. Bunda eğitimin oynadığı rol bilinerek, temel felsefesi Türk milliyetçiliği olan eğitim politikaları uygulandı. Bu dönemin eğitim programları millî nitelikteydi. Ancak, millî nitelik Atatürk'ten sonra yerini hümanizmacı/sosyalist bir anlayışa bıraktı. Bu anlayış, Türk çocuklarının öz benliğinden kopmasına ve Atatürkçü düşünce sistemini terk ederek yabancı izmlere meyletmesine yol açtı. Nesillerin özünden koparak kaybolmasıyla birlikte, milliyetçi aydınlar gelecek kuşakların millî ve manevî değerlere bağlı olmalarını sağlamak için Türk-İslâm Sentezi adı verilen bir anlayışla yetiştirilmeleri gerektiğini savundular. Bu anlayışı Cumhuriyetin Millî Eğitim politikası haline getirmek için bilimsel toplantılar yapılar, fikirler ürettiler. Bazı sağ parti hükümetleri de eğitim politikalarını bu anlayıştan esinlenerek düzenledi. Ancak, nesillerin nasıl yetiştirilmesi gerektiği hususunda karşıt fikirde olan sosyalist düşünce sahipleri, sentezci siyaseti ve eğitim politikalarını sert bir şekilde eleştirdiler. Bu eleştiriler, eğitim programlarının ve ders kitaplarının Türk gençliğini ideolojik manada milliyetçi, muhafazakâr, dindar yetiştirdiği üzerineydi.

Anahtar Kelimeler: Millî Eğitim Bakanlığı, Türk-İslâm Sentezi, Eğitim Programı, Sosyalizm, Milliyetçilik

Abstract

The republican regime planned to raise a new generation based on those principles which were stipulated by the Law on Unification of Education, and on the philosophy and the ideology of the new republic. Educational policies taking Turkish nationality as the basis were implemented based on the awareness of the significant part played by education. The educational policies were nationalistic. This nationalist nature, however, gave way to a more humanistic / socialist understanding after Atatürk. This understanding caused Turkish children to break away from their self and from the Kemalist ideology, and lean to alien “-isms”. As generations broke away from their selfhood and got lost, nationalist intellectuals argued that the posterity needed to be raised based on the understanding called the “Turkish-Islamic Synthesis” in order to ensure that they would be tied to national and spiritual values. Those intellectuals made scientific meetings and produced ideas for rendering this understanding the National Educational policy of the Republic. Some right-wing governments were inspired by this understanding in organizing their educational policies. Opposing the official opinion on how the posterity needed to be raised, the socialists harshly criticized the synthesist policy and educational policies. These criticisms argued that the educational programs and the textbooks aimed to raise, ideologically, a nationalist, conservative and religionist Turkish youth.

Keywords: Ministry of National Education, Turkish-Islamic Synthesis, Educational Programs, Socialist, Nationalism

GİRİŞ

Eğitim programını, “*istendik hedef ve davranışların kazanılması için stratejilerin belirlendiği yazılı doküman ya da eylem planı*” veya “*öğrenene, okulda ve okul dışında planlanmış etkinlikler yoluyla sağlanan öğrenme yaşantıları düzenleği*” yahut “*öğrencilerin yaşantılarını düzenleme*” ya da “*bir eğitim kurumunun, çocuklar, gençler ve yetişkinler için sağladığı, millî eğitim ve kurumun amaçlarının gerçekleştirilmesine dönük tüm faaliyetler*” olarak tanımlarlar (Demirel, 2002, 3-5). Bu tanımlardan da anlaşılacağı üzere eğitim programı bir ülke eğitimi için planlama ve strateji tayin etme manasına gelir. Bir eğitim programı hazırlanırken öncelikli ihtiyaçlar göz önünde bulundurulur. Bunlar, eğitim disiplinleri (felsefe, sosyoloji, psikoloji, ekonomi) açısından bir süzgeçten geçirilerek asıl hedeflere (millî eğitimin genel amaçları) ulaşılmaya çalışılır. Bu noktada toplumun ve bireyin temel ihtiyaçları önemlidir.

Osmanlı Devleti'nin tasfiyesi ile kurulan yeni Türk devletinin adı, devleti doğuran felsefi, sosyolojik, psikolojik, kültürel, tarihî ve manevî temelleri ve mevcudiyetinin hayat kaynakları mucibince “*Türkiye*” konulmuş ve “*Türk kimliği*” ön plana çıkarılmıştır. Yeni dönemde Türk kimliğini toplumda benimsetmek ve fertlerin millet mensubiyeti ile millî kimlik bilincini yaygınlaştırmak gerekiyordu. Bunun için “*yeni bir millet yaratmak*” gayretine girişilmiştir. Bunun yapılabilmesi sistematik ve düzenli bir programlama ve planlama ile olmalıydı. Fikirlerin,

düşüncelerin ve ideolojilerin benimsetilmesinde eğitimin oynadığı çok önemli rol herkesçe malum olduğu üzere, yeni Türk devletinin maarif vekâleti, bireyin doğrudan hayatıyla ilişkili olan eğitim programlarını devrin değeri “*Türklük şuûruna*”na göre şekillendirmiştir. Buna kimisi felsefe, kimisi ideoloji, kimisi de hayat nizamı nazarı itibarıyla bakmıştır. Bu meyanda pek çok yazar, bu dönem eğitim programlarının, Kemalist veya Atatürkçü, Türkçü veya Milliyetçi yapıya ve anlayışa sahip olduğunu ifade etmişlerdir. Nitekim Hacıeminoğlu (1977, 19), “*Atatürk döneminde eğitimimizin ana gayesi ve felsefesi millî mücadele ruhunun geliştirilerek devam ettirilmesi idi. Her şeyin özünde Türk milliyetçiliği, Türk istiklalinin ebediliği fikri vardı. Ümmetçi anlayıştan milliyetçi görüşe geçilmişti.*” demektedir. Kaplan (1999, 133) da, “*Atatürk ve CHP modern Türk ulus-devletinin kurulmasında belirleyici bir rol oynadılar. Kemalizm yeni Türk ulus-devletinin resmi ideolojisi ilan edildi. Bu nedenle Türk millî eğitim ideolojisi Kemalizm damgasını taşır.*” iddiasında bulunmuştur.

Cumhuriyet dönemi Türk maarif tarihini araştırma konusu yapanlar, Cumhuriyet’in kuruluşundan günümüze gelinceye kadar, eğitim alanında yapılanlar hakkında bazı değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Özet olarak bu değerlendirmeler şöyledir; “Atatürk döneminde kurulan Türk Tarih Kurumu (TTK) ve Türk Dil Kurumu (TDK), yeni devletin ideolojisinin eğitim vasıtasıyla genç nesillere aktarılmasını kurumsal olarak üstlenmişlerdir. Gerek TTK ve gerekse TDK ideolojilik rolünde baş aktör olmuşlardır. Özellikle TTK “*tarih reformu*” yaparak ideolojiye uygun ders kitapları yazdırmıştır. Yıllar süren savaşlardan yorgun ve bitkin çıkmış bir topluma, sosyal kimlik rolü ve motivasyon vermek için “*üstün ulus*” fikri verilmek istenmiştir. 1932’de toplanan 1.Türk Tarih Kongresi üstün ulus düşüncesini milliyetçi tema ve kavramlarla devletin eğitim politikalarının temel felsefesi haline getirmiştir. Felsefenin kurumsallaştırılması maksadıyla 1936’da Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesi açılmıştır. Bu fakülte, bir taraftan yeni Türk tarih ve dil anlayışını ülkenin en ücra köşesine ulaştıracak ve yeni toplumu yaratacak, diğer taraftan Hitit, Sümer, Urartu gibi Anadolu medeniyetlerini ve Hun, Etrüsk gibi kadim Türk devletlerinin tarihini araştırıp ortaya çıkaracaktı. Böylece, batının barbarlık itham ve saldırılarına karşı, insanlık medeniyetinin yaratılmasında Türklerin üstün rolü vurgulanacaktı. Bu çerçevede pek çok tarihin tozlu raflarında kalmış topluluklar Türk edilmeye çalışılmıştır. Türklük vurgusu sıkça yapılırken, İslâmî referanslara fazlaca yer verilmemiştir. Atatürk’ün ölümünden sonra millî eğitim “*hümanist*” bir anlayışla Grek-Latin uygarlığının öğretimine yönelmiştir. Öyle ki, Lise 1 tarih kitabı neredeyse tamamen Roma ve Yunan uygarlığına ayrılmıştır. Bununla beraber zaten yeni çıktığımız işgal savaşından düşmanlık hislerinin dorukta olduğu bu dönemde Yunan ve batı tarihinin öğretilmesine duyulan tepki ile birlikte Sovyet tehdidi, milliyetçi söylemleri geliştirmiştir. Yüzyılın ortalarından itibaren tepki, daha çok İslâm Diniyle de buluşan Türk milliyetçilerinden gelmiştir. Demokrat Parti-Adalet Partisi-MC hükümetleri (Milliyetçi Cephe; AP, MSP, MHP) tepkiyi eğitim ortamına taşıyarak Türk-İslâm Sentezci bir anlayışı eğitim sistemine raptetmişlerdir. 12 Eylül ihtilali Türk-İslâm Sentezci eğitim ve kültür politikalarını anayasallaştırmış ve ilk defa güçlü bir şekilde uygulama ortamına kavuşturmuştur (Timuroğlu, 1991; Özbaran, 1992; Kaplan, 1999, Copeaux, 2000; Aktaş, 2011).

Bu değerlendirmeye bir ilave yapılması gerekmektedir. O da Sovyet tehdidi ve komünizm propagandalarıdır. Milliyetçilerin, sosyalist düzen özlemi içerisinde olanların ahlâki bozulma yaşadıkları, yani “*kaybedilmiş nesiller*” tezi ve yetişen yeni nesilleri kaybetmeme endişesi eğitim sisteminin sorgulamasını gerektirmiştir. Ahlâk, din, milliyet, aile bağları, vatan ve millet sevgisi, mukaddes devlet gibi kavramların yozlaştığına, gençlerin artık bunlara değer vermediğine inanan, düşünür, akademisyen, politikacı ve bürokratlar, Türk millî eğitiminin genel ve özel amaçlarının ve eğitim programlarının Türk-İslâm Sentezci bir anlayışta olması ve yetişen nesillerin de bu anlayışta yetiştirilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Özellikle Aydınlar Ocağı, Türk Ocağı, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü gibi Türk milliyetçiliği fikrine gönül vermiş kuruluşlar ve İbrahim Kafesoğlu, Erol Güngör, Mümtaz Turhan gibi akademisyen ideologlar, Türk toplumunun temel ihtiyacının ahlâkçı, milliyetçi, maneviyatçı bir eğitim olduğunu gördüklerinden, eğitim programlarının Türk-İslâm Sentezci anlayışta olmasına gayret etmişlerdir. Bu gayretlerin bir netice verip vermediği tartışmalıdır. Fakat mesele ilmi, ideolojik, fikriyat bağlamında çokça tartışılmış; eğitim programlarının Türk-İslâm Sentezi anlayışında olduğu yolunda 1980-2000 yılları arasında pek çok tez yapılmış (bu tezler kaynaklar bölümünde verilmiştir), kitap ve makaleler yayınlanmış, yazılı ve görsel medyada haberler yapılmıştır. Bu noktada kamuoyu oluşturulmuş, Millî Eğitim bakanları meseleye el atmışlardır. İşte bu makalede 1980-2000 yılları arasında sıkça tartışılan eğitim programlarında Türk-İslâm sentezinin etki gerçeği ve tartışmalar ele alınmıştır.

Türk-İslâm Sentezi Nedir?

Fikrin ideologları sentezi, “*bir teori değil, 1200 senelik yaşanmış, büyük bir tarihin geliştirdiği ve ispatladığı bir vakıa*” (Yalçın, 1988, 22) olarak ifade etmişler ve en geniş manasıyla, “*Türk’ün İslâm’da, İslâm’ın Türk’te bütünleşmesi*” olarak tanımlamışlardır (Kafesoğlu, 1985, XII). Bir başka deyişle “*Türk fiziği ile İslâm ruhunun birleşmesi*”dir (Yeni Düşünce, 08/05/1987). Bu tanıma yakın bir tanımlı Etienne Copeaux yapmıştır. Ona (2000, 308) göre sentez, “*Türk tarihini Türkler ile İslâm’ın buluşması eksenine oturtmak*”tır. Bu tanımlar daha ziyade tarihî perspektifindedir. Yukarıdaki tanımlar 1980 öncesinde komünizme karşı mücadelede bir sloganı hatırlatmaktadır; “*Türklük bedenimiz İslâm ruhumuzdur. Ruhsuz beden cesettir.*” Bu slogan Necmettin Tozlu’nun “*... ruh ve maddeden müteşekkil insanî denge ...*” ve Exupery’nin “*İçerisinde savunulacak bir şey yoksa bir kalenin ne anlamı olabilir*” (Tozlu, 2003, 49) cümlelerinde bilimsel ölçülerle ifade edilmesidir. Jaspers, “*inanç*

olmaksızın insan varlığının kaynağından hiçbir yol ve uzantı düşünülemez, tam tersine ilkelerde, düşüncelerde, eserlerde bozulma ortaya çıkar ve bunu kaos ve yıkıntı izler” der. Bu nedenle olsa gerek Tozlu (2003, 54), “*insani denge*” tabirini kullanır ki, teraziye konulan gerçekte hayat felsefesidir.

Sentez kelimesine karşı çıkmakla beraber hemen hemen aynı manayı ifade eden “*Türk-İslâm Ülküsü*” tabirini kullanan Ahmet Arvası (1982, 8); “*Türk-İslâm kültürüne, Türk-İslâm medeniyetine, Türk-İslâm ülküsüne bağlı, Türklük şiür ve vakarına, İslâm iman, aşk, ahlâk ve aksiyonuna sahip, Türklüğü bedeni, İslâmiyeti ruhu bilen, milletini teknolojik hamlelerle dünyanın bir numaralı devleti yapmak özlemi ile çırpanan, dünya Türklüğü’nün, İslâm dünyasının ve bütün mazlum milletlerin ümidi olmaya namzet bir gençlik yetiştirmekten başka çaremiz yoktur*” derken, hem sentezin (ülkünün) tanımını yapmış, hem de sentezle ulaşılmak istenen hedefi/menzili belirtmiştir.

Ünlü tarihçi Halil İnalcık (2002, 15) için Türk-İslâm Sentezi; Türkiye’de ortak bir ideoloji yaratma çabasıyla, muhafazakârlarla Türk milliyetçileri arasında dayanışma sağlamak, bu bağlamda etnik grupları Türk milliyetçiliği kapsamında birleştirmek, “*Türk İslâmiyeti*” olgusunu ulusal bütünlüğün temellerinden biri saymaktadır.

Sentezin asıl yaratıcılarının devrin ideologlarından önce Selçuklu ve Osmanlı yöneticileri olduğunu söyleyen Atilla İlhan (2002), “*Türklük Denilen Bir Deniz*” başlıklı makalesinde; “*açık bir şekilde birbirini tamamlayan, Selçuklu ya da Osmanlı kültür sentezleri, büyük Türk-İslâm Sentezi’nin ta kendisi değil midir?*” sorusunu yöneltirken sentezin aslında Selçuklu veya Osmanlı kültürü olduğunu vurgulamıştır.

Senteze yeni bir ideoloji yaratma gayreti olarak bakan Toktamış Ateş (Güvenç v.d., 1991, 11) sentezi, “*radikal Türkçülük*” ve “*radikal İslâmcılık*” akımlarının “*bir ortak ideoloji yaratma çabalarının bir ürünü olarak*” değerlendirmiştir.

Tarihçi Mim Kemal Öke (Tercüman, 25/01/1987), “*Türkiye’de İslâmcılık Düşüncesi*” başlıklı gazete yazısında sentezi, “*millî mutabakatımızın temel taşı*” olarak tanımlamıştır. Bu mutabakatı hüzünde, sevinçte, zevkte, anlayışta, duyuşta, sezîşte, hülâsa tüm hayat telakkisinde sosyalin ortak buluşma noktası olarak değerlendirmek gerekmektedir.

Ünlü psikiyatir ve fikir adamı Ayhan Songar (Tercüman, 03/05/1987), “*Şanlı Mazimiz, Aydınlık Geleceğimiz*” başlıklı gazete yazısındaki “*Türk insanı tarih boyu bütün dinlere, inançlara gösterdiği geniş anlayış ve hoşgörüyle laiklik prensibi içinde bu sentezi oluşturmuş ve bugünkü medeni seviyesine ulaşmıştır. İslâm-Türk sentezinden anladığımız sadece budur işte...*” ifadesiyle sentezi hoşgörü ve medeniyet olarak tanımlamıştır. Songar’ın tanımından sentezin, bir değerler manzumesi olduğu anlaşılmaktadır. Bu manzumenin özü insanı insan yapan değerler, insana duyulan sevgi ve hoşgördür. Peygamber Efendimizin (SAV), Yunus Emre’nin, Hacı Bektaş’ın sevgi yoludur.

İlhan Tekeli (1998, 194-195) sentezi, “*özcü ve kültüralist bir ulusçuluk ideolojisi*” olarak tanımlamıştır. Ona göre, sentezi yaratanların düşüncesinde, Türkiye’nin 1980 öncesi karşılaştığı tüm sorunların kökeninde, Türk ulus kimliğinin ve varlığının nedenini oluşturan kültürel özünü yeniden üretmez hale gelmesi yatmaktadır. Bunun sebebi de Batı’nın kültür emperyalizmidir. Bunun için sentezciler, millî kültürü güçlendirmek ve planlı olarak üretilmesini sağlamak ve toplumu bu amaçla totaliter bir biçimde örgütlemek istemişler ve kültürün özü olarak dini kabul ettiklerinden merkeze İslâm’ı yerleştirmişlerdir.

Güvenç ve arkadaşlarına (1991, 59) göre de sentez, “*kavram ve model olarak, ortaya attığı önerme ve önermeler, savunduğu yön ve yöntemler açısından topyekûn bir kültür planlamasıdır*.” Bu tanımın “*kültür milliyetçiliği*” anlamı taşıdığı çok açıktır. Millî kültürün bireyleri birleştiren ve bütünleştiren bir hayat pratiği olduğu sosyolojik açıdan sabit olduğu cihetle, eğitim politikalarında kültüre verilecek önem ve rol, sosyal bütünleşme açısından oldukça önemlidir.

Sentezi en çok eleştirenlerden biri olan Vecihi Timuroğlu’na (1991, 7) göre de sentez, “*Türk toplumunu çağdışına çıkarmaya yönelik politik öğretinin adıdır*.” Ona göre, Atatürk’ün pozitifizm yoluyla ileri götürmek istediği laik Cumhuriyetin çağdaşlaşma çabalarını engellemeye yönelik gerici bir akımdır.

Bütün bu tanımlarla birlikte, pedagojik açıdan sentez, yaratıcı, etkin, beyin gücünü işleyen ve geliştiren, şahsiyet ve farklılıkları, bilgi ve becerileri, istidat ve kabiliyetleri, gelişme ve ilerleme aracı yapan, millî ahlâkla şahsiyet bulma yolunda bir eğitim yöntemidir. Bunu Aydınlar Ocağı, “*Türk Millî Eğitimi’nin hedefi, hür, mesuliyet idrakine sahip mesut olabilecek insan yapısını, yani örnek Müslüman Türk’ü inşa etmektir*” (Milliyetçiler 4. Büyük Kurultayı Bildirisinden, 1988, 362-367) şeklinde formülize etmiştir.

İddialar ve Eleştiriler

Aydınlar Ocağı’nın 1981 Millî Eğitim ve Din Eğitimi semineri ile 1987 Milliyetçiler IV. Büyük İlmi Kurultayı ve daha sonraki yıllarda tertip ettiği Şura toplantılarında (En son 38. Şura toplantısı Kasım 2012’de Bursa’da yapılmıştır) ortaya koydukları fikirleri; misyonu, vizyonu, hedefleri olan, değişen ve gelişen dünya şartlarına dinamik yapısıyla ve gelişmeye açık anlayışıyla, geçmiş ve bugünü ve geleceği kucaklayan sistemli bir sentezci düşünce ve eğitim anlayışı oluşturma çabasıdır. (Aydınlar Ocağı’nın katkıları için bkz. Aktaş, 2011, 220-225) Bütün bu çabalara karşılık, farklı dünya görüşüne sahip bir kesim de Türk-İslâm Sentezi’nin mana ve işlevi üzerine çeşitli argümanlar ve fikirler geliştirmişler, tartışmalar yapmışlardır. Bu tartışmalar halka inmemiş, sadece “*entelektüel düzeyde*” kalmıştır. Senteze karşı olanların argümanları genellikle tek düze fikir, söylem ve

iddialardan ibarettir. Mesela; “*Türk-İslâm Sentezi*” adında derleme bir kitap yazan Güvenç ve arkadaşlarının (1991, 60) sentez hakkındaki en mühim tespitleri, Türk-İslâm senteziyle varılmak istenen hedefin, Türkiye Cumhuriyeti’ni bir “*İslâm Devleti*” haline getirmek olduğudur. Araştırmacı-gazeteci Uğur Mumcu’nun (Cumhuriyet, 09/01/1987) iddiası ise, Türk-İslâm Sentezi’nin bir ideoloji olduğu ve gençlerin Atatürkçülükten sapıtılarak bu ideoloji ile yetiştirilmek istendiğinin planı olduğudur. Ali Sirmen (Güvenç v.d., 1991, 23) ise, Türk-İslâm Sentezi ideolojisinin özgür ve bağımsız “*yurttaş*” olma bilincinin yerleşmesini önlemeyi, bunun yerine boyun eğen ve sinik “*kul*” bireyler yaratmayı amaçladığını iddia etmektedir. Hasan Cemal’in (Güvenç v.d., 1991, 20, 24) iddiası da, sentezin demokrasi ve laiklik karşıtı bir ideoloji olduğu ve 12 Eylül sonrasında devletin resmi ideolojisi haline geldiğidir. 1987’de Mülkiyeliler Birliği’nin düzenlediği “*Din ve Siyaset*” konulu panelde konuşan Murat Belge’nin iddiası, sentezle İslâm’ın ideolojik bir vasıta olarak kullanıldığınıdır. Aynı panelde konuşan Hüseyin Hatemi’nin iddiası da, sentezin ABD emperyalizmi ile entegre olmak anlamına geldiği ve İslâmi terminoloji ile nifak veya şirk olduğudur. İlhan Tekeli ise, sentezin ciddi bir düşünce ve mantık temellerine dayanmadığı, asıl ulaşılacak istenilenin sentez değil, İslâm olduğudur (Güvenç v.d., 1991, 32-33). Bütün bu eleştiriler Halil İnalcık (2002, 16-18) tarafından anlamlı bir şekilde özetlenmiştir.

Yukarıdaki ifadelerde de görüleceği gibi, sentezin karşısında olanların değerlendirmeleri siyasi ve ideolojik çerçeveye sınırlıdır. Sentez kuramcıları; kültürel, eğitim politikaları, dinî hayat, iktisat, çalışma hayatı, sağlık meseleleri, dış politika, gençlik sorunları, geleceğin devlet politikaları v.b konularda bir çerçeve oluşturmak noktasında başarılı olmalarına karşılık, sentez karşıtları bir fikir beyan edememiş, tartışmamış; Atatürk, laiklik, İslâm, ideoloji etrafında dönüp durmuşlardır.

Buraya kadar zikredilenler asıl konumuz olan eğitim programlarıyla ilişkisi yüzeysel olmakla birlikte, karşıtların arka-planlarını anlamak açısından öneme sahiptir. Gerçekte karşıtların sentez ile ilgili söyleyecek pek fazla bir bilgi birikimlerinin olmadığı düşünülebilir. Bu açığın kapatılması görevini 1991’de kurulan Tarih Vakfı üstlenmiş gibi görünmektedir. Bu sebeple akla sentezin yaratıcısı Aydınlar Ocağı gibi “*milliyetçi*” kuruluşlara karşı, “*hümanist*” Tarih Vakfı mı çıkarıldı? sorusu gelmektedir. Zira sentez ile ilgili yayınlar ve bilimsel çalışmaların genellikle Tarih Vakfı veya çevresinde bulunanlar tarafından yapıldığı görülmektedir.

Tarih Vakfı ve onun çevresinde olan düşünür ve bilim adamları, 1987’lerin siyasi tartışmalarını az veya çok bir tarafa bırakmış, özellikle Millî Eğitim politikası haline geldiği iddia edilen sentezin eğitim boyutuyla ilgili pek çok çalışma yapmışlardır. Bu çalışmalardan en önemlileri Salih Özbaran, Etienne Copeaux, Mete Tunçay, İlhan Tekeli’ye aittir. Mesela; Mete Tunçay (1977, 285), “*Ders kitapları dogmatik edalı kesin bilgilerle doludur.*” eleştirisiyle kendince bir eğitim probleminden bahsetmiştir. Salih Özbaran (1992, 219) da, öğretimin (12 Eylül’ün Türk-İslâm Sentezci) ideolojik yaklaşımlardan payını fazlasıyla aldığını, ezberci, kabullenen, üst zümrenin/yöneticilerin geçmişlerini düşüncesizce öven bir sistem haline geldiğini söyleyerek özellikle tarih öğretiminin eleştirmiştir. Copeaux da ülkemiz okullarında okutulan tarihe “*Kemalizmin despotik tarih görüşü*” diyerek tarih öğretiminin baskıcı ve kabullendirici olduğunu iddia etmiştir. İlhan Tekeli (1998, 195-196) de tarihin bir ideolojik çerçevenin aracı olarak kullanıldığını, tarihin Türklüğe ve İslâmlığa endekslenmesinin içe dönme ve kapanma sonucunu doğurduğunu ve modernitenin tarih bilinciyle, başka bir deyişle toplumsal değişme ve gelişme gerçeğiyle tutarlı olmayan bir tarih bilincinin yaratılmak istendiğini, bunun da özgürlük, değişme, barışçılık gibi çağdaş değerlere kapalı olduğunu ifade etmektedir.

Eğitim dünyasında söz sahibi olma gayreti içerisindeki bir diğer kurum Eğitim- Sen’dir. Eğitim-Sen, Türk-İslâm sentezci politikalara karşı, sosyalist eğitim anlayışının ideoloğunu ciddi manada yapmaya çalışmaktadır. 1998’de düzenledikleri “*Demokratik Eğitim Kurultayı*”nda ülkemizin ekonomik, sosyal, kültürel şartları içinde mevcut eğitim düzenimizi sosyalist ideoloji çerçevesinde yeni bir yapıya kavuşturma konusunda öneriler ortaya koymuş ve bunu devrin sol dünya görüşüne sahip hükümetine empoze etmeye çalışmıştır.

Eğitimde Türk-İslâm Sentezi’ne en sert tepkiyi gösteren, 1999’da yayınladığı “*Türkiye’de Millî Eğitim İdeolojisi*” isimli eseriyle İsmail Kaplan olmuştur. Kaplan (1999, 138-139, 306-307), 1982 Anayasasının cemaatçi-hiyerarşik İslâm ile otoriter devletçi Kemalizm’i birleştirmeyi hedeflediğini ve amacın öğrencileri ve gençliği sosyalizme düşman etmek olduğunu ısrarla vurgular. Kaplan bu kitabında sürekli olarak “*enternasyonalizme*” ve “*hümanizme*” vurgu yaparak, başta Atatürk olmak üzere, daha sonra gelen lider, bakan, bürokrat ve siyasi partilerin Millî Eğitim ideolojisiyle öğrencileri enternasyonalizme ve hümanizme düşman etme işlevi gördürdüklerini iddia etmektedir.

Gerçi, Hikmet Uluğbey gibi birkaç Millî Eğitim Bakanı sentezci anlayışı silmek istemişler ve “*yaratılış savsatasıyla*” cahil bırakılan çocuklarımıza Darwin’i öğreterek modernizmi ve çağdaşlığı eğitim sistemimize kazandırmışlardır !. Bir gazete yazısında Uluğbey zihniyetinin Millî Eğitim’de yapmak istedikleri, “*Darwin yeniden kitaplarda*” başlığıyla verilen haber-yorumda sıralanmıştır. Bunlar;

1) Biyoloji kitabından çıkarılan “*Canlıların evrimi ve Darwin Teorisi*”nin tekrar okutulması, yaratılış konusunu İslâm’a göre açıklayan; “*kâinat ve kâinattaki bütün varlıklar Allah tarafından yaratılmıştır. Bu yaratma bir anda olabileceği gibi belli kanunlar doğrultusunda yavaş yavaş da olabilir. Mesela toplu iğne başı büyüklüğündeki bir insan zigotundan fetüsün teşekkül etmesi ve bunun akıl almaz şekilde düzenli farklılaşmalar geçirdikten sonra çocuk olarak doğması, yaratma olayına güzel bir misal*” yönündeki görüş ve ifadelerin yeni hazırlanacak ders kitaplarında yer almaması,

2) Hayat Bilgisi programındaki cinsiyet ayrımcılığına son verilmesi ve “*Baba çalışır, para kazanır, annenin asli görevi ev işleridir, çocuk okula gider, yalnız kızlar anneye yardım eder*” öğretisinin yıkılması, anne ve babaya itaat etmeyi öngören, araştırmayı tabu haline getiren mevcut programın kaldırılması,

3) ‘80 sonrası Türk-İslâm Sentezi’ne uygun çizilen ve “*Bir elinde Kur’an, diğerinde bilgisayar taşıyan nesil*” anlayışının terk edilmesi, programlardan “*Türk-İslâm Sentezi öğeler*” ve anlayışla birlikte “*dini savaşlar*”ın da (Bedir, Uhud, Hendek gibi) çıkarılması. (www. Hürriyetim.com.tr. 12 Şubat 1998). Kamuran Zeren imzalı bu yazı sentez karşıtı düşüncenin iddialarını ve zihniyetini yansıtmaları açısından önem arz etmektedir.

1980-2000 tarihleri arasındaki -siyaset dışındaki- işlediğimiz konuyla ilgili iddiaları özetlersek:

A-Millî Eğitim Temel Kanunu’yla;

a) Milliyetçi-dinci yurttaş yetiştirilmek öngörülüyor.

b) Eğitimin her derecesinde tek tip eğitim verilmek isteniyor.

c) Milliyetçilik sorgulanmaz tek doğru olarak aşılanıyor, demokratik tavır sergilenmiyor.

d) Hiçbir eğitim kurumunda siyasal ve ideolojik akımların özgür biçimde tartışılmasına izin verilmiyor.

e) Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersi laiklik ilkesine aykırı olmakla beraber zorunlu ders olarak okutuluyor, din dogmaları zorla öğretiliyor, ateistlere, Hıristiyan ve Musevi gibi başka dinlere mensup öğrencilere Sünnî İslâm inancı dayatılıyor, İslâm’ın ibadetleri (namaz) öğretiliyor, namaz sureleri ezberletiliyor, ahlâk ve toplumsal yaşam kuralları, dünyevi laik esaslara değil, göksel-dinsel temellere dayandırılıyor.

f) İmam-Hatip okullarından mezun olanlara üniversitelerde İlahiyat haricinde başka fakültelere girme hakkı verilmekle şeriatçı vali, kaymakam, emniyet müdürü, profesörler kadroları işgal ediyor.

g) Her yerde ve fırsatta totaliter devlet zihniyetiyle Türk-İslâm Sentezci resmi ideoloji halka empoze edilmeye çalışılıyor.

h) Bir elinde Kur’an, diğerinde bilgisayar taşıyan bir nesil yetiştirilmek isteniyor.

B-Uygulanan eğitim programlarıyla;

a) Düzeni, sosyalist ve demokratik muhalefete karşı korumak üzere İslâm ile Atatürkçülük birleştiriliyor.

b) Kendine güvenen, karşı çıkan, soran-sorgulayan, okul ve meslek seçiminde büyüklerine danışan, ancak, kendi kararını verebilen, haksızlığa karşı çıkan, hoşgörülü, yeri geldiğinde özür dilemeyi bilen, bilimsel düşüncüyü ön plana çıkaran, demokrasiye inanan, hak ve özgürlüklere saygılı nesil yetiştirilmek isteniyor.

c) Türkiye Cumhuriyeti’nin bütünlüğünün bilincinde, Atatürk ve insanlara sevgi ve saygı duyan, bayrağa ve İstiklal Marşı’na saygılı, kültürel değerlerini benimseyen, eğitimin önemini kavramış, yeniliklerden yararlanmayı ve sağlıklı yaşamayı bilen, gelenek ve göreneklerin toplumsal ilişkileri güçlendirdiğinin, ancak bunların zaman içinde değişebildiğinin farkında, kendine güvenen çocuklar pek yetiştirilmiyor.

C-Biyoloji programında, hayatın başlangıcı ile ilgili görüşler bilimsel olarak değil, dogmatik olarak veriliyor.

D-Hayat Bilgisi programında, anne ve babaya itaat etmek öngörülüyor, cinsiyet ayrımcılığı yapılıyor, insan ve çocuk hakları ve demokratik tavır verilmiyor, öğrencinin içinde yaşadığı toplumla uyum içinde olmasını sağlayıcı bilgi, tutum ve becerileri geliştirilmiyor, doğayı, canlı ve cansız varlıkları seven, koruyan, çevreci olarak yetiştirilmeleri sağlanmıyor, tüketici hakları konusunda bilgilendirilmiyor.

E-Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinde, şeriatçı yaklaşımlar övülüyor, din savaşları (Bedir, Uhud) veriliyor, çocuklar başka din mensuplarına düşman ediliyor, dogmatik edalı kesin bilgiler veriliyor, ders kitaplarına başörtülü kadın resimleri koyularak başörtüsünün erdemi üzerine mesajlar veriliyor.

F-Tarih programında, Kemalizm’in despotik tarih görüşü veriliyor, tarih ders kitapları özgürlük, barışçılık gibi çağdaş değerlere kapalı tutuluyor, sadece Türk Tarihi öğretiliyor, evrensellik işlenmiyor, kahramanlık, vatan, bayrak gibi kavramlar sık sık kullanılıyor, açıkça savaş çığırkanlığı yapılıyor ve hatta cihat anlayışı övülüyor, bazı uluslar düşman olarak hedef gösteriliyor, düşmanlık hislerini artırıcı ifadeler kullanılıyor.

G-Coğrafya programında, sadece Türk coğrafyası işleniyor, dünyanın diğer coğrafyaları hakkında bilgi verilmiyor.

Ğ-Türkçe programında, vatan, millet, bayrak, savaş, kahramanlık, şehitlik yazılarına ağırlık veriliyor, savaş çığırkanlığı yapılıyor ve cihat anlayışı övülüyor.

I-Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük programında sürekli Yunan, Ermeni düşmanlığı yapılıyor, üstün ırk nazariyesi ile Türk ırkı yüceltiliyor, başka ulusları küçük düşüren cümleler kullanılıyor.

İ-Sosyal Bilgiler programında, cinsiyet ayrımcılığı yapılıyor, başka milletlerin tarihine yer verilmiyor.

Hülasa bu iddiaları özetlersek, eğitim programlarımızla;

- Muhafazakâr/Dindar
- Milliyetçi/Irkçı
- İtaatkâr
- Faydacı/Bireyci/Çıkarıcı
- Düşünmeyen/Sorgulamayan
- Devleti yücelten/Bireyin haklarını yok sayan
- Demokratik değerlere yabancı
- Saldırgan ve savaşçı
- Cinsiyet ayrımcılığı (Eğitim Sen Demokratik Eğitim Kurultayı, 1998, 293) yapan nesiller yetiştiriliyor.

Eleştirilerin Arka-Planı

1970'lerin başlarından itibaren duyulmaya başlanan Türk-İslâm Sentezi'ne karşı çıkanları Altemur Kılıç (Tercüman, 02/06/1987) "*Bir Türk-İslâm Bayramının Arkasından*" başlıklı yazısında iki kategoriye ayırıyor; "*aşırı solcular*" ve "*aklı-selim sahibi solcu olmayan aydınlar*". Birincilerin sentezin özünü bilmeden, "*basite irca edilmiş*" olarak yaklaştıklarını ileri sürüyor. İkincilerin ise, bilmeden kötü niyetlilerin emellerine hizmet ettiklerini söylüyor. Ve şu soruları soruyor; "*... Toplumumuzu türlü yıkıcı akımlardan koruyacak şey, Batı'ya Batılılaşmaya muhakkik ki açık bir Türk-İslâm Sentezi olmayacak da ..., haydi aynı şekilde ben de basite irca ederek sorayım, Türkiye Halkları-Marksizm sentezi mi olacak? Gene sorayım: Acaba bazılarının Türk-İslâm Sentezi fikrinden bu derece korkmaları, telaşlanmaları kendi sentezlerine karşı en kuvvetli engelin toplumumuzun esasen mevcut olan bu sentezi değil midir?*". İnalçık da (2002, 17) sentezi eleştirenlerin hümanizmacı, sol görüşlü ve Anadolu'yu düşünce sahipleri olduğunu söylüyor.

Tarih Vakfı'nın Türk bilim hayatına sunduğu Ermeni asıllı Fransız Etienne Copeaux'ın (2000, 15) "*1915'teki Ermeni kitle katliamının ...*" ifadesi manidardır. Atatürk'ü, Türk eğitim sistemini ve sentezi ağır bir şekilde eleştiren bu şahsın, Türk düşmanlığı içgüdüleriyle değerlendirme yaptığını söylemeye herhalde gerek yoktur.

Timuroğlu'nun (1991, 141-154) "*İslâm dinini yüceltmek çağdışı bir anlayıştır... Çağdaş eğitim programlarının zedelenmesi, ırkçı ve dinci eğilimler göstermesi, milli cephe hükümetlerince başlatılmıştır... Sentezci eğitimcilerimize karşın, her gün bulunan taşillar, Darwin'i doğruluyor... Varşova Paketi için Sovyetlerin buyruğunda bir saldırganlık görüntüsü verilmeye çalışılıyor. Böylece Sovyetlerin barışçı yönü gizleniyor... Propagandaya dayalı eğitim müfredatları ancak, faşist yönetimlerde görülmüştür...*" cümleleri senteze ve millî-manevî değerlere karşı olmanın arka planındaki ideolojik saplantıyı çok güzel açıklıyor.

Kaplan'ın (1999, 287) "*Üstü bir ölçüde örtülü de olsa, teknik olarak apaçık faşist korporatist ulusal canlanış söylemine başvuran milliyetçi hareket, faşizm projesini devasa bir eğitim ve öğretim görevi olarak tanımlar*" ifadesindeki ideolojik arka planın yoruma ihtiyacı da herhalde yoktur.

Özbaran'ın (1992, 83) "*Çıkar beklentisinde olanların, tarihi sadece Türk-İslâm sentezinde görenlerin, emir-komuta (12 Eylül) ile bilimi/sanati bir tutanların ...*" cümlesi de hedefi ve arka planı apaçık belli bir ideolojik yaklaşımdır.

Tekeli'nin (1998, 194) "*Türk-İslâm sentezi ideolojisine yakın kadroların MEB'da etkili olduğu yıllarda tarih öğretiminin çağdaş değerlere kapatılması olgusu yoğunlaşmış ve sakıncalı boyutlara ulaşmıştır*" cümlesi, arka plandaki ideolojik saplantılarından dolayı objektif değerlendirme yapamadığının göstergesidir.

Eğitim Sen'in düzenlediği Demokratik Eğitim Kurultayı bildirilerinde (1998, 291) yer alan "*Türkçe kitaplarımız üzerine burada sunduğumuz inceleme, açık faşist bir anlayışı somut olarak ortaya koymaktadır. Özellikle tarih kitaplarımızda başka halkların inkârına yönelik girişimler vardır. Örneğin Tarih atlaslarından Ermenistan, Kanuni Sultan Süleyman'ın fermanından Kürdistan ibarelerinin çıkartılması inkârcı anlayışın somut ürünleridir*" cümlelerini de sendikanın ideolojik alt yapısını bildiğimizden yoruma tabi tutmuyoruz.

Yukarıda verilen örnekleri çoğaltmak mümkündür. Sonuç olarak arka planda Marksist ideolojinin olduğunu söylemek mümkündür.

Tarihî ve İdeolojik Tartışma

Türk-İslâm Sentezi üç kelimededen oluşan bir kavramdır. Kavramdaki "*Türk*" kelimesi; kültür, medeniyet, töre ve tarihi, "*İslâm*" kelimesi; mukaddesiyat, maneviyat ve değerleri, "*sentez*" kelimesi ise; fikir veya mefkûreyi ifade etmektedir. Aslında bu sentez denemesi/ oluşumu zamanın güç odaklarını temel alarak gelecek sentezin zeminini hazırlamaktadır. Yusuf Has Hacib'in ünlü *Kutadgu Bilig* adlı eseriyle başlatılan sentez denemeleri, Selçuklu'da "*Oğuz-Fars-Arap*", Osmanlı yeniçağında "*cihanşümül Osmanlı sentezi*", Osmanlı son çağında "*Yeni Osmanlı sentezi*" –ki Halil İnalçık (2002, 13) bunu Türk-İslâm sentezi olarak nitelendirmekte ve bu sentez fikrinin menşeiini 19. yüzyıl ortalarında Namık Kemal ve Ziya Paşa kuşağına götürmektedir- şeklinde tezahür etmiştir. Muayyen bir düşünce temelinden hareket etmek zorunluluğu Yeni Osmanlı sentez yaratımını 1908'lerde, yani İttihad ve Terakki Fırkası'nın iktidarı ele geçirip güç odağı (tabi ki ideolojisiyle birlikte) haline gelmesiyle Ziya Gökalp'e intikal etmiştir. Ziya Gökalp'in "*Türkleşmek, İslâmlaşmak, Muasırlaşmak*" diye formülize ettiği Türk kültür ve töresi, İslâm din ve hukuku ve çağdaş medeniyet üçlemesinin kaynaşması, Türk milletinin gelişme, ilerleme ve kalkınmasında bir reçete olarak görülmüştür. Millî mücadelenin kazanılıp, yeni Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte sentez çalışmaları bizzat Atatürk tarafından ele alınmıştır. Atatürk'ün "*Türkiye Cumhuriyeti'nin temeli kültürüdür*", "*Çağdaş medeniyet seviyesi*", "*En mükemmel din İslâm'dır*" (Atatürkçülük, 1998, c.1, 348, c.3, 233) ifadeleri de Ziya Gökalp'in sentez anlayışının farklı bir söylemi gibi görünmektedir.

Türk-İslâm Sentezi tarihî ve ideolojik yönleriyle ele alındığında ortaya çıkan paradokslar kendi içerisinde bazı soruları ve tartışmaları doğurmuştur. Bunlar;

1- Türk-İslâm Sentezi bir tarihî dönem adlandırması mıdır? Türk tarihi yaklaşık 2500 yıllık bir süreci ifade eder. Bu sürecin son 1000 yılı İslâmî dönemdir. Bu dönem büyük ölçüde Hıristiyan Batı ve son yüzyılı Rusya ile mücadeleyle geçmiştir. Kafesoğlu'nun yazdıklarına dikkat edilirse Türk tarihini "*İslâmiyet Öncesi Devir*" ve "*İslâmi Devir*" diye iki kısma ayırdığı görülür. Çağ taksimine (İlkçağ, Ortaçağ, Yeniçağ, Yakınçağ taksimi) karşı

çıkan bu tarih anlayışı, İslâm'ın Türk toplumu üzerindeki derin etkisi ve yeni kimlik ve karaktere göre bir ayırımın ifadesidir. Tarihin kısmi bir evresine fazlasıyla vurgu yapılarak başka devrelerinin varsayılmaması veya göz ardı edilmesi elbette ki söz konusu olamaz. Bu nedenle sentezde, tarihi bütüncü, toplumsal akışı sağlayıcı, birbirine bağımlı ve biri diğerinin alt zeminini oluşturan bir özellik vardır. Bunun tam aksine eğer Türk-İslâm Sentezi bir tarihi dönem adlandırması olarak kabul ediliyorsa, o zaman tenkit edilen tarihin kısmi bir devresi ve Hıristiyan Batı ile girişilen amansız medeniyet üstünlüğü mücadelesidir. Ders kitaplarında ordumuzun zafer veya mağlubiyetlerine dair verilen tarihi bilgiler, milletimizin insanlık medeniyetine yaptığı katkılar hakkındaki bilgiler v.s. çıkarılsa geriye soysuz, köksüz, medeniyetsiz bir sosyolojik “kalabalık” kalacağı muhakkaktır. Eğitim programlarında bu döneme çokça atıfta bulunulması, gerek ilmi araştırma, gerek kaynak, gerekse medeniyet üstünlüğü açılarından, tesadüfi veya ideolojik değildir. Sosyal Bilgiler programının amaçları arasında zikredilen; “*Şerefli bir geçmişi olan büyük bir milletin evlatları olduklarını anlar*” ve “*Bugünkü uygarlığın uzun bir geçmişin eseri olduğunu kavrar, bu uygarlıkta Türk milletinin hizmetini ve payını anlarlar*” maddeleri (MEB. İlköğretim Programı, 1995) vatandaşlık görev ve sorumluluklarını bilme ve geliştirme yönünden tarihi sürekliliğe ve geleceğe bir atıftır.

2-Türk-İslâm Sentezi ideolojik bir bölünme midir? İdeolojik bir bölünme olduğu açıktır. Zira yukarıda ifade edildiği gibi senteze karşı olanların bakışı ve değerlendirmesi ideolojiktir. Enternasyonalist/Sosyalist/hümanizmacı bir bakış ile sentez yargılanmaktadır. Sentezi oluşturanlar da milliyetçi/gelenekçi bir fikri yapıya sahiptir. Ancak, Türk-İslâm Sentezi bir ideolojinin ürünü olmaktan ziyade, tabi bir hal göstermektedir. Çünkü sentezi doğuran milliyetçiliktir. Milliyetçilik ise bir ideoloji değil, insanın tabiatından kaynaklanan tabi bir haldir. Bu halin içeriğinde içe dönüklük, kapalılık yoktur. Kimlikli bir yaklaşımla dünya ile bütünleşen şahsiyete özgün, plan, program ve politika çerçevesinde, kendi toplum ve kültürünün şartlarını göz önünde tutarak problemlere çare arayan bir anlayış vardır (Behar, 1996, 236). Bu bağlamda pekâlâ bir sosyalist de, Avrupa’da örnekleri sıkça görüldüğü gibi milliyetçi olabilir. Aslında buradaki ideolojik bölünmedeki sıkıntı nesillerin nasıl yetiştirileceği meselesidir. En dar manasıyla millî ve manevî değerlere bağlılık esasına göre mi? Yoksa hümanist/sosyalist esaslara göre mi? Sentezciler birinci, karşıtlar ikinci seçenekten yana tavır sergiliyor.

3-Türk-İslâm Sentezinde asıl vurgu (atf) İslâm mıdır? On asırdır Müslüman olan bir millet; gözünü açtığı anda kulağına ezan okunan, Hz. Peygamberin (S.A.V) sünneti gereği sünnet olan, sokakta gezdiğinde ezan sesi duyan, mimari deyince camiyi bilen, öldüğünde cenaze namazı kılınan, çevresinde her an Allah (C.C) lafzını duyan, evlenirken dini nikâh yaptıran, secde ederken Kâbe’ye yönelen, İslâm’dan başka neye vurgu yapabilir? Din, değişmeyen dogmalara sahip olduğu kabul edilse de, yaşanan hayatın bir gerçeği değil midir? İşte gerçek, dinin hayatın ayrılmaz bir parçası olduğu, yaşandığı ve yaşatıldığıdır. Eğitim programında din dersine yer verilmesi bu ihtiyacı, yani hayat ihtiyacını karşılamak içindir. Darwinist öğretinin verilmesi “*bilim adına gereklidir*” denilmiştir, ama burada “*bilim*” ile “*din*”in alanı birbirine karıştırılmıştır. Bu karışıklığın en belirgin ifadesi İnalçık’ın (2002, 16) “*din-ilim sentezi şimdiye kadar gerçekleştirilmemiş bir sorundur*” cümlesinde rahatlıkla görülebilmektedir. Zira inanç alanı ile bilim alanı birbirinden farklı alanlardır. Özellikle pozitif bilimler, teoloji ve metafizik düşünceleri değil, bilimsel yöntemleri benimsemiştir. Bu yöntemlerin temelinde araştırma, deneme ve sorgulama vardır (Çakır, 1995, 268). Çocuklara matematik öğretilirken “*elma ile armut toplanmaz*” denir. Elma ile armudun toplanamayacağını herkes bildiği gibi, pozitif bilim metotlarıyla dini konulara yaklaşamayacağını da bilir. Keza, pozitif bilim olan biyolojinin ders kitabında, kaynağını dinden alan yaradılış görüşünün, materyalist bir görüş olan Darwin’in evrim teorisine karşı bir görüş olarak yer alması (Çakır, 1995, 269), ilim mantığına uygun değildir. İşte burada karıştırılan budur.

4- Türk-İslâm Sentezinin meşruiyeti nedir? Meşruiyet tarihtir. Gerek devlet, gerekse millet gücünü ve meşruiyetini tarihten alır. İlber Ortaylı’nın (1998, 45) “*... Ünlü tarih diye bir üslup ve teknik olamaz ...*” görüşü, bir ülkenin tarihi köklerinin tapu görevi görmesindedir. Türkiye’nin tapusu da hiç şüphesiz Türk tarihidir. Maziden güç alınması, devletin bekası, milletin mutluluğu için Türk tarihinin öğretiminin, ister siyasi/ideolojik, isterse tabi halde olsun sistemin/rejimin düşünceleri doğrultusunda olması yadırganacak bir durum değildir. Çünkü Türk tarihini ortadan kaldırdığınızda vatanın tapusu da yırtılmış olur. Böylece hakkı olmadığı halde hak iddia edenlerin önü açılmış, bütün sahiplik meşruiyeti ortadan kalkmış, üniter devlet yapısı çözülmüş olur. Federasyon, halklara özgürlük, azınlık hakları sözlerinin üniter devlet yapısının ortadan kaldırılmasıyla doğrudan ilgisi olduğu da açıkça ortadadır.

5-Kilise Avrupa tarihinden çıkarılırsa ne olur? Avrupa tarihi çok iyi bilinmelidir. Ancak, sentezin göbeğine İslâm’ı koyan karşıtların cevaplaması gereken bir soru vardır; “*Kilise Avrupa tarihinden çıkarılırsa ne olur?*”. Leo Huberman’ın “*Feodal Toplumdan Yirminci Yüzyıla*” (1990) ve Herbert Heaton’un “*Avrupa İktisat Tarihi*” (1995) isimli eserleri kilisesiz bir Avrupa tarihi olamayacağını söylemektedir. Huberman’ın (1990, 20-22) “*Kilise, bütün Hıristiyan dünyasına yayılmış bir örgüttü. Herhangi bir taçtan daha güçlü, daha yaygın, daha eski ve süreklidir. Muazzam manevî gücü, prestiji ve serveti vardı. Feodal çağın en büyük toprak sahibi kiliseydi. Kilise ve soylular egemen sınıflardı*” bu cümlelerini okuduktan sonra şimdi bu muazzam güçlü egemen sınıfı Avrupa tarihinden çıkaralım. Laiklik, kapitalizm, millî devlet, sanayi devrimi, Fransız ihtilali, Rönesans, reform, Amerika’nın keşfi ve diğer coğrafi keşifler, Galile v.s. hangi kaynakla ve süreçle izah edilecek? Çünkü bütün

bunlarda kilisenin etkisi herkesçe biliniyor. Şimdi Hıristiyanlık tarihine atıfta bulunmak veya bu dönemi Hıristiyan Avrupa tarihi olarak nitelendirmek ya da Avrupa-Hıristiyan sentezinden –ki Eski Yunan ve Roma'nın Avrupa kültür, medeniyet ve fikir hayatına etkisi malumdur ve Avrupalı medeniyeti ortak mirasın bütünü olarak düşünür-bahsetmek ve bu sentezde Hıristiyanlığın bulunması, Türk-İslâm sentezi ile mukayese edildiğinde sentezde dinin olmasının garipsenecek ve tenkit edilecek bir husus olmadığını gösteriyor.

Ders Kitapları Üzerine Tartışma

İlim ve fikir insanların tamamı, eğitimin ezberle yönelik olduğu, bilgi toplumunun çağdaş insanını yetiştiremediği yönünde eleştirilerde bulunmaktadır. Aslında ezbercilik, karmaşalık ve çok önemli kırılma noktası olaylarını basite indirgemek, öğrenciye kazandırılmak istenilen “*millî ruhun*” verilmesi önündeki en büyük engeldir. Mesela; Kuva-yı Milliye'nin bir ders kitabında nasıl tanımlandığına bakalım; “*Türk halkının, Anadolu'da, Trakya'da ve yurdun dört bir köşesinde, varlığını mitingler ve silahlı direniş grupları ile kabul ettirme hareketine “Kuvayı Millîye” (Millî Kuvvetler) adı verilmiştir*” (Kara, 57) Bu tanım, son derece ruhsuz ve maksadı ifade edemeyen bir tanımdır. Oysa Kuva-yı Milliye bu vatani düşman işgalinden kurtaran ve çağdaş-medeni milletler seviyesine gelmesi için sürekli atılım kaynağı olan bir inancı ve şuuru ifade eder. Bu tanımda asıl vurgulanması gereken ana tema; Kuva'nın geçmişte kalmış bir kurum veya olay değil, asıl bugün ve yarın olması gereken bir inancı ifade ettiği olmalıdır. Böylece öğrenci, millî mücadele ruhunu ve davanın milletler mücadelesi olduğunu kavrayabilsin, yapabileceği her bilimsel, kültürel, sanatsal katkının milletimizi bir adım ileri götürebileceğini düşünebilsin.

Başka bir örnek 8. sınıf Vatandaşlık Bilgileri kitabından (Öztürk, 1996, 63). Millî şuûr konusu şu şekilde tanımlanıyor; “*Millî şuûr: Topluları millet haline getiren en önemli unsurlardan birisi de millî şuûrdur. Millî şuûr içinde birlikte yaşama azmi, fikir birliği, duygu birliği, ümit birliği vardır. Millî şuûr, insanlar arasındaki ortak bağların kuvvetli sosyal örgüsüdür. Özellikle milletin varlığını tehdit eden yıkıcı güçlerin yok edilmesinde millî şuûr, önemli bir kuvvettir.*”. Kitaptaki bu tanım oldukça eksik bilgilerle doludur. Millî şuûrda milliyetperverlik düşüncesinin temel referans olarak önemle vurgulanması gerektiği gibi, hissetme ve uyanık olma halinden de bahsedilmelidir. Tozlu'nun (2003, 28) dediği gibi; “*Dinamik, şuurlu fertlerden meydana gelen toplumlar, kolay kolay yalana teslim olmayacakları gibi, köle de edilemeyeceklerdir.*” Bu nedenle öğrencilere asıl kavratılması gereken şuûr halidir.

Diğer bir örnek yine 8. sınıf İlköğretim Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi kitabından (Vural, 2001, 105). Terörizm kavramı şu şekilde tanımlanıyor; “*Terörizm bir hükümeti bir konudaki politikasını değiştirmeye zorlamak için yasa dışı şiddet kullanmasıdır. Bu yasa dışı şiddet eylemlerini yapan kişi ise terörist adını alır*”. Oldukça masumane ifadeler kullanılan bu tanımda, terörün gerçek vahşi yüzü ortaya konulmadığı gibi, özellikle ülkemizi yakından ilgilendiren bölücü terörü hakkında kitabın hiçbir sayfasında bilgi verilmemektedir. Kuru kuruya bir terör tanımı ve anlatımının, öğrencide iç ve dış tehditlere karşı duyarlılık, bilinç ve tepki oluşturmaya elbette ki beklenemez.

İstanbul'un fethi gibi önemli bir olay, 7. sınıf Sosyal Bilgiler kitabında (Kara-Kaman, 2001, 58) ne kadar basite indirgenmiş ve ruhsuz olarak anlatıldığına kanıtı; “*II.Mehmet, imparatorun yine İstanbul'un teslim edilmesini istedi. İmparatorun bunu reddetmesi üzerine, kara ve deniz yönünden büyük bir hücum başlattı. Bu hücum 29 Mayıs 1453 Salı günü Türk askerlerinin İstanbul'a girmesiyle sonuçlandı. İstanbul artık Türklerin eline geçmişti.*” cümlelerinden anlaşılmaktadır. Sebep ve sonuçlarından zoraki birkaç cümle ile bahsedilmiş, fakat sosyal bilimin en önemli özelliği olan neden-sonuç bağıntısı oluşturulmamış, 1453'ün günümüz ile bağlantısı kurulmamış, günümüze ve geleceğe yansımaları üzerinde durulmamıştır.

Bugün bütün dünyanın önemini kabul ettiği aile kurumunun İlköğretim 6-7-8. sınıflar İş Eğitimi Ev Ekonomisi 3 ders kitabındaki (Çiçekçi, 2000, 11) anlatım basitliği “*Aile toplumun en küçük birimidir. Başka bir deyişle toplumun özü, çekirdeğidir. Aile; anne, baba ve çocuklardan meydana gelir. Böyle ailelere çekirdek aile denir. Günümüzün yaygın aile tipidir. Bu tür ailelerde anne, baba ve çocuklar ailenin sorunlarını birlikte paylaşırlar ...*” cümleleri ve devamında anlatılmaktadır. Kitapta, ailenin asıl fonksiyonunun ruhen ve bedenen sağlıklı, millî bilince sahip ve manevî değerlere bağlı, kültürel değerlerin geleceğe taşıyıcısı, dürüst, ahlâklı nesiller yetiştirmek olduğundan hiç bahsedilmiyor. Oysa ailede bağlılık ruhu verilmeyen bir çocuğun şefkat, merhamet, fazilet, iyi ilişkiler, saygı, sevgi gibi kavramları benliğine yerleştirmesi ve yaşaması oldukça zordur. Ayrıca, devleti ve milleti ayakta tutan temel müesseselerin (aile gibi) esas eğitim üzerine kurulduğundan, bu merkezdeki bozukluk ve bilinçsizlik, 1980-2000 yıllarının moda programı televole programlarında görüldüğü gibi, derhal cemiyetin bütün noktalarına menfi şekilde tesir eder.

Lise 3 Biyoloji ders kitabı Darwinist anlayışın propaganda kitabı niteliğinde dizayn edilmiştir. Lise 1 kitabında “*bilim objektiftir*” denirken, Lise 3 ders kitabına (Korkmaz v.d., 1998, 12) gelindiğinde; “*Canlıların en önemli özelliklerinden biri, kendine benzer canlılar meydana getirmektir... Canlıların soylarını devam ettirmek için kendilerine benzer bireyler oluşturmaya üreme denir. Canlı bu sayede, ölümlerle popülasyondan eksilen bireyler yerine yeni bireyler kazandırır.*” cümleleriyle yaratıcılık gücü Darwinist öğretisi temel alınarak canlıya verilmiş, karşı görüşleri verme lüzumu dahi görülmemiştir. Objektifliğin hiç olmadığı diğer bir kısım kitabın “*Hayatın Başlangıcı İle İlgili Görüşler*” bölümüdür. Bu bölümde, bilim ile din birbirlerinin karşısına alternatif

görüştürmüş gibi çıkarılmıştır. Keza, yaratılışın Allah inancı ile açıklanması görüşüne on satır yer ayrılmış, buna karşılık Darwinist görüşe, 7 sayfa yer verilmiştir (Korkmaz v.d., 1998, 182-189). Bundan daha vahimi dinin yaratılış görüşünden bahsedilirken; “*Din kitaplarına göre evren ve evrendeki bütün canlı ve cansız varlıklar Tanrı tarafından yaratılmış olup bu yaratma bir anda olabileceği gibi yavaş yavaş da olabilmektedir. Yaradılış görüşünde jeolojik devirlerde olan büyük tufanlardan da bahsedilir. Bu nedenle bazı canlı çeşitlerinin toplu halde yeryüzünden yok olduğundan söz edilmektedir.*” gibi muallâk, havada kalan, kanıtızsız ifadeler kullanılmıştır. Buna karşılık evrim görüşünden bahsedilirken ise; “*Canlıların evrimini anlayabilmek için geçmiş devirlerde ve günümüzde yaşayan canlı türleri arasındaki benzerlik ve farklılıkları çok iyi anlamak gerekir. Canlılar arasında zaman içinde bazı değişiklikler görülmüştür. Her canlı, kendi türü için taşıdıkları özelliklerle bulunduğu koşullara en güzel uyumu göstermiştir. İşte evrim bu değişikliklerin nasıl olduğunu açıklamaya çalışan bir görüştür. Bu değişimler bazı kanıtlarla desteklenmiştir. Bunlar; paleontolojiden, embriyolojiden, biyokimya ve fizyolojiden, morfolojiden, sistematikten, sitoloji ve genetikten, organizmaların coğrafi dağılımından elde edilen kanıtlardır.*” gibi mutlak, bilimsel kesinlik havası verilmiş, bilimsel olarak kanıtlanmış gibi ifadeler yer almıştır. Bu ifadeler, kitabın, tarafsız, bilimsel ve objektif olmadığını, pozitivist ve materyalist Darwinist zihniyeti öğrencilere dayatmak gibi bir misyon yüklediğini göstermektedir. Daha da ötesi Millî Eğitim Bakanlığı sanki pozitivism yoluyla Durkheim’in “*eğitim de dâhil her sahadan dini temizlemek*” (Bolay, 1995, 275) maksadını güdüyor izlenimi vermektedir.

Genel olarak 1980 sonrası tarih ders kitaplarında milliyetçi ve İslâm’a ait söylem ve konular daha sistemli hale getirilmiş gibi görünmektedir (Aktaş, 2011, 356). Ancak bu söylem ve konular şuûr yaratıcı özellikten uzaktır. Tarihi kahramanlar, liderler, hükümdarlar, savaşlar tarihi niteliğinden hiçbir zaman kurtulamamış, büyük şahsiyetlerin tarihte oynadıkları rol biraz abartılmıştır. Tarihi şahsiyetlerin anlatılması, büyük şahsiyetlerin tanıtılması, motivasyon itibarıyla gereklidir. Ancak, milletimizin düşünce ve tecrübelerinin yoğunlaştığı sosyal nitelik, inanç ve değerler, his ve duygular, savaşların çıkmasına neden olan ekonomik, kültürel, tarihi ve politik boyutlar göz ardı edilmiştir. Milletimiz açısından büyük önem arz eden İslâm’ı kabul gibi sosyal olguların üzerinde yeterince durulmamış, son derece normal ve basit bir olay gibi verilmiştir. Türk milletini bir zamanlar başarıya taşıyan değerler, mefkûreler, kolektif çalışma bilinci, dayanışma, ilim ve fen gibi konular sosyal tarih olgusu içerisinde bireyden topluma veya hükümdardan halka indirgenmek suretiyle toplumsal dayanışmanın, gelişme ve kalkınmada oynayacağı rol tarihi bir perspektiften günümüz öğrencisine kazandırılmamaktadır. Onun içinde tarih dersleri sıkıcı ve lüzumsuz görülmüş, öğrencinin ilgisi çekilememiştir.

Liselerde okutulan felsefe grubu derslerinin müfredatında Türk-İslâm düşünce hayatına ve düşünürlerine yer verilmemiştir. Farabi, İbn Sina, Gazali, İbn Haldun, İbn Rüşd gibi kendi değerlerimiz ve düşünceleri öğretilmemekte, Aristo, Platon, Kant, Descartes, Hegel, J. Locke, D. Hume, H.Bergson, O.Comte, K.Marx gibi sadece batının değerleri öğretilmektedir. Bu da öğrencide, milletimizin düşünme yeteneği olmadığı yönünde bir kanaatin gelişmesine ve “*biz sadece savaşmaya yararız*” duygusuna kapılmasına sebebiyet vermektedir. Oysa sadece savaşçılık özelliği verilmesi, militarist bir anlayıştan, demokratik bir anlayışa geçmenin ve demokrat tavır sahibi olmanın önünde bir engeldir.

Din Dersi ve Ahlâk Bilgisi derslerinde manası bilinmeden ezberletilen namaz sureleri, toplumsallaşmaya katkısı pek çok olan bireysel ilişkiler, davranışlar ve görgü kurallarının hayat tarzı yapılamayışı, evrensel iletişimin yaygın olduğu günümüzde karşımızdakilerle sağlıklı diyalogun kurulmasını temin için gerekli olan onların dini, ahlâki ve kültürü hakkında yeterince bilgi verilemeyeşi, laik-demokratik bir devletin dini hassasiyetleri de göz önüne alarak nasıl bir insan tipi yetiştirmek istediğini tam olarak belirleyemeyeşi, dersin işleniş sırasında çeşitli öğretim metotlarının (gösteri, rol oynama, tartışma gibi) ve ders araç-gereçlerinin kullanılmayışı, müfredatın çocukların ilgi, istek, ihtiyaç ve seviyeleri, aile durumları göz önünde bulundurulmadan hazırlanışı (Tosun, 1996, 107-110) bu dersin eğitim ve öğretimi açısından önemli problemler yaratmaktadır. Bu problemler, öğrencide manevî ve ahlâki bir alt yapı oluşturulmasını engellemektedir.

Hükümetlerin Eğitim Politikaları Üzerine Tartışma

İddiaların en çarpıcısı, DP, AP, MC, ANAP, DYP, ANASOL-M, AK Parti gibi muhafazakâr sağ partilerin iktidarları veya ortaklıkları döneminde MEB’da ve özellikle Talim ve Terbiye Kurulu’nda gerçekleştirilen kadrolaşmayla Türk-İslâm Sentezci bir anlayışın eğitim sistemine hâkim kılınmasıdır. Ayrıca, 12 Eylül ihtilalinin Türk-İslâm Sentezci eğitim ve kültür politikalarını anayasallaştırdığıdır. Sentez karşıtlarının anlayışına göre, herhangi bir hükümet programında öğrencilere, Türklük ve tarih şuuru, milliyetçilik, millî ve manevî değerlerin kazandırılmasından bahsedilmesi, Türk-İslâm Sentezci öğelerin olduğu anlamına gelmektedir. Şimdi ’80 ihtilalinin iki yıl öncesinden başlayarak bazı hükümetlerin eğitim politikalarına bakalım (Aydın, 1997, 82);

a) 1978’de kurulan 3. Bülent Ecevit hükümetinin eğitim politikası; “*Anayasamızda yer alan birleştirici, çağdaş milliyetçilik bilincine erişmiş, Atatürk ilkelerini ve demokratik anlayışı benimsemiş, ailesine, vatanına, Türk Ulusuna ve insanlığa karşı görevlerini ve sorumluluklarını bilen, millî ve manevî değerlere bağlı ... kuşaklar yetiştirmek.. İmam-Hatip liselerini bitirenlerin yükseköğrenim olanakları sağlanacaktır...*”

b) 1979’da kurulan 6. Süleyman Demirel hükümetinin (Milliyetçi Cephe) eğitim politikası; “*Öğretmenlerimiz, Cumhuriyet okullarında, Türk çocuklarını milliyetçi bir ruh ve düşünce ile yetiştirecekler,*

onların gönüllerine ve zihinlerine, devlete, millete, aileye, millî ve manevî değerlerimize, milletimizin geleceğine sadakat ve sahiplik şuurunu yerleştireceklerdir. Din öğretiminin kaynağını teşkil eden Kur'an-ı Kerim öğrenimi üzerinde titizlikle durulacak.”

c) 12 Eylül ihtilalinin işbaşına getirdiği Bülent Ulusu hükümetinin eğitim politikası; “Atatürk ilke ve devrimlerine bağlı, Türk milletinin millî, ahlâki, insani, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına saygılı olan; millî, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getiren yurttaşlar yetiştirmek başlıca hedeflerimizden biri olacaktır”

ç) 1983’de kurulan 1.Turgut Özal hükümetinin eğitim politikası; “Maddî ve manevî gelişmeyi birlikte sağlamanın zaruretine inanıyoruz. Yüksek ahlâk sahibi, dengeli bir nesil yetiştirebilmesini teminen, devletin ilk ve orta öğretim kurumlarında dini eğitim ve öğretim yapılması için gerekli tedbirleri almasını zorunlu buluyoruz. Geleceğimizin teminatı olan çocuklarımızın ve gençlerimizin modern ve ileri Türkiye idealine, Atatürk ilke ve inkılâplarına bağlı, millî ve ahlâki değerlerimizi benimsemiş, bilgili, ilmi düşünceye sahip, herkese karşı sevgi, saygı ve müsamaha besleyen medeni birer insan olarak yetişmelerini millî eğitimin esası sayarız.”

d) 1987’de kurulan 2.Turgut Özal hükümetinin eğitim politikası; “Geleceğimizin teminatı olan çocuklarımızın ve gençlerimizin modern ve ileri Türkiye idealine, Atatürk ilke ve inkılâplarına bağlı, millî ve ahlâki değerlerimizi benimsemiş, bilgili, ilmi düşünceye sahip, herkese karşı sevgi, saygı ve müsamaha besleyen medeni birer insan olarak yetişmelerini millî eğitimin esası sayarız.”

e) 1991’de kurulan Yılmaz hükümetinin eğitim politikası; “Millî kimlik, kişilik, ahlâki karakter ve yüksek irade gücü kazandıran millî kültürümüzü, her derece ve türdeki örgün, yaygın, sürekli ve hayat boyu eğitim kurumlarında ve uygulamalarında daha yoğun bir şekilde vermeye ve benimsetmeye çalışacağız.”

f) 1991’de kurulan Süleyman Demirel hükümetinin eğitim politikası; “Çağdaş, laik, etkin ve yaygın bir eğitim sistemi oluşturacak ve yürürlüğe konulacaktır. Laik, evrensel, cumhuriyetçi, millî kültürü geliştirici, yaratıcı, özgür düşünceye dayalı bir eğitim politikası esastır. Kişilik sahibi, nitelikli insan yetiştirmek amaçtır.”

g) 1993’de kurulan Tansu Çiller hükümetinin eğitim politikası; “Laik, evrensel, cumhuriyetçi, millî kültürü geliştirici, yaratıcı, özgür düşünceye dayalı bir eğitim politikası esastır. Kişilik sahibi, nitelikli insan yetiştirmek amaçtır.”

ğ) 1996’da kurulan Prof. Dr. Necmettin Erbakan hükümetinin eğitim politikası; “Eğitimde, millî, manevî ve ahlâki değerlerimizi benimsemiş, bilgi, ilmi düşünceye sahip, herkese karşı saygılı ve hoşgörülü, laik, Atatürk ilke ve inkılâplarına bağlı, bilgi çağının gereklerini yerine getirebilecek bilgi ve becerilerle donanmış insanlar yetiştirmek temel amacımızdır.”

h) 1997’de kurulan A. Mesut Yılmaz (ANASOL-D) hükümetinin eğitim politikası; “Eğitimin tüm kademelerinde, Atatürk ilke ve inkılâplarını özümsemiş, millî, manevî ve ahlâki değerlerimizi benimsemiş, bilimsel düşünceye yatkın bilgi çağının gereklerini yerine getirebilecek bilgi ve becerilerle donanmış insanlar yetiştirmek temel amaç olacaktır.”

ı) 1999’da kurulan Bülent Ecevit (ANASOL-M) hükümetinin eğitim politikası; “Eğitim sisteminin temel amacı; Atatürk ilke ve devrimlerine bağlı, düşünme, algılama ve problem çözme yeteneği gelişmiş, demokratik değerlere bağlı, yeni fikirlere açık, kişisel sorumluluk duygusuna sahip, ulusal kültürü özümsemiş, farklı kültürleri yorumlayabilen ve çağdaş uygarlığa katkıda bulunabilen, bilim ve teknoloji üretimine yatkın ve beceri düzeyi yüksek, üretken ve yaratıcı bilgi çağı insanının yetiştirilmesidir.”

i) 2003’de kurulan Recep Tayyip Erdoğan hükümetinin eğitim politikası (www. Akparti.org.tr); “Anayasamızda tanımlanan laiklik ilkesi, din ve vicdan hürriyetine etkinlik ve işlerlik kazandırılarak, dinin, dini duyguların veya dince kutsal sayılan değerlerin ve sembollerin siyasi veya kişisel çıkar yahut nüfuz sağlamak amacıyla istismar edilmesi veya kötüye kullanılmasını önleyebilecek bir din eğitimi ve öğretimi, Anayasamızda tanımlanan çerçevede uygulamaya konulacaktır. Hükümetimiz, millî değerlerin, birey, aile ve toplumu ayakta tutan manevî dinamiklerin korunup geliştirilmesi konusunda azami gayret içerisinde olacaktır. Millî kültürümüzdeki esas yapıyı, üslûbu koruyarak evrensel değerlerle millî kültürümüz arasındaki etkileşimi en üst noktaya çıkarmayı amaçlamakta, gerçek bir çağdaş kültür atmosferi oluşturmanın bu yoldan geçtiğine inanılmaktadır. Bu iki alanı, çatışma konusu olmaktan çıkarıp, her iki unsurun zenginliklerinden birlikte yararlanmak, kültür politikamızın temelidir.”

Yukarıda ana hatlarıyla vermeye çalıştığımız, hükümetlerin uygulamak istedikleri eğitim politikaları, partilerin özel görüşleri olarak kabul edilmemelidir. Daha ziyade devletin resmi görüşü gibi görülmelidir. ’80 öncesi şartların siyasi atmosferinin zorluklarında CHP ve MC gibi karşıt fikirli farklı siyasi anlayışa ve dünya görüşüne sahip siyasi partilerin eğitim politikasını karşılaştırdığımızda temel düşüncede büyük farklılıklar görülmemesi ancak bununla açıklanabilir. Bu düşüncenin kaynağı devlet geleneğinde, yani hükümet olma sorumluluğunun devletin temel politikalarıyla çelişmemesinde aranmalıdır.

Cumhurbaşkanı Kenan Evren ile Başbakan Turgut Özal’ın da katıldıkları, 26 Haziran 1986’da Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurulu’nda yapılan bir toplantıda; Türk-İslâm Sentezi’nin resmî ideoloji ya da devletin temel kültür politikası olarak kabul edildiği iddia edilmektedir (Aktaş, 2011, 228). Oysa 1980 öncesi ve sonrası hükümetlerin eğitim politikaları mukayese edildiğinde birbirlerinden çok farklı olmadığı görülmektedir.

Farklılıklar değişen/gelişen daha çağdaş ifadeler kullanılması ve bazı yeni açılımlar getirilmesidir. Yoksa özdeki millilikten herhangi bir suretle sapılmış değildir. Ancak, özdeki millilik, devletin anayasayla çerçevesini çizdiği ideolojisiyle sınırlıdır. İddia edildiği gibi, Türk-İslâm Sentezci bir anlayışın ideoloji haline getirilmesinden ve hâkimiyetinden söz edilemez.

Türk millî eğitiminin temel felsefesi, Tevhid-i Tedrisat kanunuyla (3 Mart 1924) belirlenmiştir. Bu kanunla, millî karakterde bir eğitim sistemi düşünülmüştür. Hatta Atatürk, “*Yeni Türk Cumhuriyeti'nin yeni nesle vereceği eğitim millî eğitimidir*” (Atatürkçülük, I.Kitap, 290) ifadesiyle bunu açıkça ilan etmiştir. Bu bağlamda Atatürk döneminde eğitimimizin ana gayesi ve felsefesi, millî mücadele ruhunun geliştirilerek devam ettirilmesi olmuştur. Bu dönemde her şeyin özünde Türk milliyetçiliği, Türk istiklalinin ebediliği fikri vardır. Fakat tek parti döneminde Atatürk zamanındaki Türk milliyetçiliği ruhu söndürülmek istenmiştir. Onun yerini içi sosyalist felsefeyle bezenmiş hümanizm ve materyalizm anlayışı almıştır. Türk çocuklarına Oğuz Kağan, Ergenekon, Manas, Dede Korkut gibi millî destanlarımız, Oğuzname, Orhun Abideleri gibi ana kaynaklarımız, Keloğlan, Pembe İncili Kaftan, Kaşağı, Forsa gibi hikayelerimiz okutulmadan, kendini tanıma fırsatı verilmeden, Yunan klasikleri (İliada, Odiessa gibi), batılı yazarların Sefiller, Anna Karenina, Suç ve Ceza, Harp ve Sulh, Don Quixote, Sheakspare, La fontaine, Candi, Pinokyo, Kırmızı Şapkalı Kız gibi roman ve hikayeler okutulmuştur. Hacıeminoğlu (1977, 26-29) bu dönemi değerlendirirken; okullarda milliyetçilik şuuru, millî kültür ve manevî duygularla ilgili en ufak bir ışık kalmadığından, batı kültürünün; görüşte, yaşayışta ve zevkte batı taklitçiliğinin nesillere devlet eliyle zorla aşılandığından, çok partili hayata geçişin ilk on yılında Türk millî eğitiminin gerek kalite yönünden, gerekse millî kültür bakımından feci bir düşüş gösterdiğinden, bu devirde de mazi düşmanlığı, millî kültür aleyhtarlığı, hümanist ve materyalist dünya görüşü, ilmi düşünceye aykırı öğretim usulleri devam ederken, bir de ciddiyetsizlik, laubalilik, seviye ve kalite düşüklüğü ortaya çıktığından bahseder. Ayrıca, 1960 ihtilalinin Türk millî eğitimini, önceki yılların hatalarının tekrarlanması yüzünden zarara uğrattığını, bu dönemde sokak siyasetinin millî eğitime bulaştığını, yeni anayasanın sağladığı hürriyet havasından faydalanarak yer üstüne çıkan Marksizm propagandasının, süratle öğretmen ve öğrencileri tesir altına aldığından, neticede bunun anarşi ve terör doğurduğunu söyler.

Yıllarca sürdürülen yanlış eğitim politikaları, Tozlu'nun (2003, 50) deyiimiyle “*palyatif tedbirlerle zevahiri kurtarma çabaları*” varılması gereken asıl hedefe bir türlü ulaşamaması neticesini doğurmuştur. Devleti ve toplumu ayakta tutan aile, okul gibi esas müesseselerin eğitim temelli olmasından dolayı, eğitimdeki en küçük bozukluk ve aksaklık bu merkezler vasıtasıyla derhal cemiyetin bütün noktalarına menfi şekilde tesir etmiştir. “*Mukaddesleri olmayan bir toplumda ölçü olmaz.*” (Tozlu, 2003, 48) sözü bütün bu olumsuzlukların tek cümleyle açıklanmasıdır. Eğitim sisteminde mukaddeslerden ve değerlerden kaynağını alan sosyal bir ölçü anlayışının hâkim olması, bütün bu olumsuzlukları olumluya çevirecektir. Böylece kahraman nesiller yetiştirilebilirdi. Zira “*En yüksek seviyeden örnek kahramanlar, değerlerin idealine en çok yaklaşan insanlardır.*” (Tozlu, 2003, 51). Bugüne kadar kaybedilmiş, zamanı geriye çeviremeyeceğimiz için kaybedilmiştir. Önemli olan bugünden sonra kaybetmemektir. Onun için geleceğe yönelik olarak Türk-İslâm Senteziyle yoğrulmuş, “*değerler eğitimi*”ne dayalı, sağlam politikalar tespit etmek zaruridir.

1980-2000 Yılları Arasındaki Tartışmaların Projeksiyonunda Geleceğin Politikalarına Tavsiyeler Veya Gelişen Dünya İçerisinde Eğitim Programlarında Temel Politika Ne Olmalıdır?

Eğitimin temel amacı, bireylere davranış kazandırmaktır. İnsanı yetiştirmek, onun kendi kendisinin mimarı ve bir şahsiyet olmasına imkân vermektir (Gürsoy, 1995, 257). Çok geniş bir manayı ifade eden bu amaçlarda bilgi, tutum, beceri, duygu, zihin, düşünce bulunmaktadır. Toplumsal ve bireysel ihtiyaçlar ve hedefler doğrultusunda ülkenin eğitim politikası oluşturulur. Atatürk'ün “*Yeni Türk Cumhuriyeti'nin yeni nesle vereceği eğitim millî eğitimidir*” (Atatürkçülük, I.Kitap, 290) vecizesinde üstüne basarak vurguladığı eğitimin millî nitelikli olması; ülkemiz üzerinde oynanan kirlî oyunlar, ihtiyaçlar ve AK Parti hükümetlerinin 2023 ve 2071 hedefleri açısından temel şarttır. Öz kimliğine bürünmüş, millî şuuru uyanık, millî hassasiyetlerle donatılmış, manevî değerler dünyasında yaşayan aydın ve şahsiyetli bir birey yetiştirmek için eğitimin ana felsefesi mutlaka millî-manevî nitelikli olmalıdır. Ancak bu nitelik, bir kısır döngü içerisinde paradokslar yaratmamalı, temel harcı maneviyat, millî tarih, millî kültür ve millî şuûr olan günün şartlarına uygun ve her bilimsel yeniliği alacak kabiliyet ve nitelikte, evrensel değerlerle zenginleştirilip, çağdaş/cihanşümul hale getirilmelidir.

Palyatif tedbirlerle kurtarılmaya çalışılan zevahir yerini çözüme bırakmalıdır. Önce sorun olan insan anlayışımızdaki düğüm çözülmelidir. Tozlu'nun (2003, 50) sorduğu ve cevapladığı, “*hangi insan? tarihiyle, değerleriyle, faaliyetleriyle, inanç ve töresiyle yaşayan, var olan Türk insanı.*” Muhatabımızı belirledikten sonra sorunun kaynağına inerek, Millî Eğitim temel kanunu perspektifinden bir bakışla menfilikleri müspete çevirecek “*değerler eğitimine*” geçilmelidir. Bu doğrultuda bir eğitim yapılması ve verilmek istenilen ruhun kazandırılması halinde bireyde fizikî ve ruhî bir denge kurulabilir. Dengeli ve ölçülü bireylerin oluşturduğu toplum da sağlıklı bir yapıya sahip olur.

Eğitim politikası ve programlarında sayısal derslerin ağırlığı ve ders saati nispetinde, Türkçe, Sosyal Bilgiler, Tarih, Coğrafya, Felsefe, Sosyoloji ve Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi derslerine de yer verilmelidir. Sosyal

ve kültürel konuların, millî kimliğin ve millî şuûrun oluşmasındaki, sosyal katılım ve girişimcilik becerileri gibi bireyin toplumsallaşmasındaki rolü ihmal edilmeyerek; sosyal ve kültürel konular millî-manevî bir bakışla verilmelidir. Millî birliğin temeli olan Türkçe’ye eğitimin her kademesinde özel bir önem verilmeli; gençlerin argo konuşmaları ustaca eğitimle düzgün Türkçe’ye dönüştürülmeli, eğitim ve bilim dili haline getirilmelidir. Bu arada yabancı dil öğretimine özel bir önem verilmelidir. Bugüne kadar uygulanan yöntemlerin yabancı dil öğretiminde başarısız olduğu apaçık ortada olduğundan, pratiğe yönelik yeni yöntemlere geçilmelidir. Öğretmenlik mesleğini seçmek isteyenler, Eğitim fakültelerine alınırken Türk dilini kullanma yeteneklerini tespit için mülakat imtihanına alınmalıdır.

Cumhuriyet, demokrasi, vatanseverlik, milliyetperverlik, vatandaşlık, insan hakları; eğitim politikalarında temel referans olarak alınmalıdır. Eğitim programları; demokrasiyi benimsemiş, şahsiyetli, bilge, aksiyoner, sorumluluklarını, kendini ve yeteneklerini bilen, eleştirel düşünebilen, haklara saygılı, özgürlüğüne düşkün, teknoloji okuryazarı, çevre bilinci gelişmiş, diyalog kültürü bulunan, sorun çözebilen, bilim üreticisi, dünya ile yarışabilen, araştırma heveslisi, takım ruhuna ve hoşgörü anlayışına sahip fertlerin yetiştirilmesine yönelik hususlara önem vermelidir. Bütün bunların alt yapısı ve arka planı da, millî ve manevî değerlerle yoğrulmalıdır.

Kalitesiz eğitim, sorumluluk duygusunu yok etmekte, vatandaşlık bilincini zayıflatmakta, ülke çıkarlarını koruyamayacak nesiller doğurmaktadır. Cumhuriyet, ona yönelmiş tehlikeler fark ettirilerek korunabilir. Bu da uyanıklık hali ve bilinçle gerçekleştirilebilir. İnsanımızı her an uyanık tutacak kaliteli bir eğitim politikası izlenmelidir.

Ders kitapları çocuğa kendisinin kim olduğunu, neler yapabileceğini gösterir mahiyette yol gösterici ve ufuk açıcı olmalıdır. Şeyh Edebalı’nın Osman Gazi’ye “*insanı yaşat ki, devlet yaşasın*” öğüdünün esperisiyle “*yaşatıcı*” olmalıdır. Değişen dünya şartlarıyla birlikte, günlük hayatta karşılaşılabileceği sorunları çözücü nitelikte pratik bilgilerle donatılmalıdır. Bireysel menfaatlerden ziyade, millî menfaatleri ön plana çıkaran bir eğitim programı uygulanmalıdır.

İslâm Dini’ne mensup tüm millet ve toplulukların “*müminler kardeşidir*” emr-i şerifi gereğince “*kardeşlik*” vurgusunu misyon edinecek; ilmihal bilgisi, ahlâk, tarih, kültür ve medeniyet içerikli özel bir ders müfredat programına konulmalı ve diğer İslâm devletlerinde de bu dersin okutulması için antlaşmalar yapılmalıdır. Böylece İslâm dünyasındaki ayrılıklar minimize edilemeye çalışılmalı, ortak bir ideal paylaşılmalıdır.

Bütün Türk dünyasını kapsayacak, ortak bir tarih ve dil şuûru oluşturacak mahiyette Sosyal Bilgiler, Tarih ve Türkçe ders kitapları hazırlanmalıdır. Bu kitaplar söğüdün ana gövdesi olan ülkemizden başlamak üzere, bütün Türk devletlerinde okutulmalıdır. Bu suretle Türk dünyasında geleceğe yönelik ortak bir mefkûre yaratılmalıdır.

Görsel ve yazılı basın, tiyatro ve sinemanın eğitim hayatındaki önemi bilinmektedir. Bu öneme binaen, bütün faaliyetler millî eğitim politikaları açısından planlanmalı ve uygulanmalıdır. Millî ve manevî değerleri, ahlâkı, gelenek ve görenekleri işleyen kültür ve sanat programları yapılmalıdır.

Sonuç olarak eğitim programlarımız, Türk-İslâm Sentezi çerçevesinde Tozlu’nun (2003, 176) ifade ettiği gibi, çocuk yaşlardan başlayarak “*düşünme bilgisi*”, “*öğrenme bilgisi*”, “*zihin/biliş bilgisi*”nin nasıl geliştirilebileceğinin öğrenilmesi stratejileri yeniden yapılandırılmalı ve millî hedefler doğrultusunda ihtiyacı karşılayacak şekilde daha etkin hale getirilmelidir. Eğitim programlarıyla ulaşılmak istenilen asıl hedef, “*millî ve manevî değerlerle donanmış, fikri hür, irfanı hür, vicdanı hür insan modeli*” yetiştirmek olmalıdır.

KAYNAKLAR

- AKGÜN, Ergun; **Milliyetçilik ve Tarih Öğretimindeki Etkisi**, İzmir 1996, (Dokuz Eylül Üni. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi).
- AKTAŞ, Elif; **12 Eylül 1980 Askeri Darbesi ve Tarih Öğretimine Etkileri**, Erzurum 2011, (Atatürk Üni. Basılmamış Doktora Tezi).
- ARVASI, S. Ahmet; **Türk-İslâm Ülküsü**, Ankara 1982, c.1.
- ASLAN, Erdal; **Çağdaş Tarih Öğretiminin Yeri ve Sorunları**, İzmir 1998, (Dokuz Eylül Üni. Basılmamış Doktora Tezi).
- AYDIN, İsmail; **Siyasi Parti ve Hükümet Programlarında Eğitim-Öğretim ve Öğretmenler (1908-1997)**, Ankara 1997.
- BALCILAR, Ersun; **Tarih Öğretiminde “Başkaları” ve Türkiye’deki Uygulamaları**, İzmir 1997, (Dokuz Eylül Üni. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi).
- BEHAR, Büşra E.; **İktidar ve Tarih, Türkiye’de “Resmi Tarih” Tezinin Oluşumu (1929-1937)**, İstanbul 1996.
- BOLAY, S.Hayri; “**Pozitivizmin ve Pragmatizmin Türk Millî Eğitimine Etkileri**”, **Türkiye I.Eğitim Felsefesi Kongresi Bildirileri, (5-8 Ekim 1994, Van)**, (Van 1995), s.271-282.
- BULUT, Suat; **Tarihi Sosyolojik Bir Kavram Olarak Türk-İslâm Sentezi**, Elazığ 1999, (Fırat Üni. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi).
- CEYHUN, Umut; **The Intellectuals hearth and the Turkish-Islamic Synthesis**, İstanbul 1993, (Boğaziçi Üni. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi).
- COPEAUX, Etienne; **Tarih Ders Kitaplarında (1931-1993) Türk Tarih Tezinden Türk-İslâm Sentezine**, İstanbul 2000.
- ÇİLER, Dursun; **İdeoloji ve Özne; Türk-İslâm Sentezi**, (Ankara Üni. İletişim Fak. Doktora Tezi)
- DEMİREL, Özcan; **Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme**, Ankara 2002.
- EDİNÇ, Yasemin; **Ziya Gökalp’te Millet Kavramı ve Milletleşme Süreci**, İstanbul 2000 (Marmara Üni. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi).

- Eğitim Sen, Demokratik Eğitim Kurultayı** (2-6 Şubat 1998 Ankara), Ankara 1998.
- GÜRİSOY, Kenan; “Şahsiyet Eğitimi”, **Türkiye I.Eğitim Felsefesi Kongresi Bildirileri, (5-8 Ekim 1994, Van)**, (Van 1995), s.257-263.
- HACİEMİNOĞLU, Necmettin; **Milliyetçi Eğitim Sistemi**, Ankara 1977.
- HEATON, Herbert, **Avrupa İktisat Tarihi**, (Çev.M.Ali Kılıçbay), Ankara 1995.
- HUBERMAN, Leo; **Feodal Toplumdan Yirminci Yüzyıla**, (Çev.Murat Belge), İstanbul 1990.
- İLHAN, Atilla; “Türklük Denilen Bir Deniz”, **Müdafaa-i Hukuk**, (Mart 2002), sayı:43.
- İNALCIK, Halil; “Türkiye Cumhuriyeti ve Osmanlı”, **Doğu Batı**, sayı:5, (Kasım-Aralık-Ocak 1998-9), (Ankara 2002), s.9-18.
- KAFESOĞLU, İbrahim; **Türk-İslâm Sentezi**, İstanbul 1985.
- KAPLAN, İsmail; **Türkiye’de Millî Eğitim İdeolojisi**, İstanbul 1999.
- KARA, Kemal-KAMAN, Nurten; **İlköğretim Sosyal Bilgiler 7**, İstanbul 2001.
- KORKMAZ, Selim, BULUT, Özer, SAĞDIÇ, Davut; **Lise Biyoloji 3**, İstanbul 1998.
- ORTAYLI, İlber; “Tarih Öğretimi İçin Yazılacak Kitaba İlişkin Sorunlar”, **Tarih Öğretimi ve Ders Kitapları**, (Haz.Salih Özbaran), İzmir 1998, s.45-55.
- ÖZBARAN, Salih; **Tarih ve Öğretimi**, İstanbul 1992.
- ÖZKAN, Mustafa; **Bir Siyasal Gelişme Olarak Kemalizm**, İstanbul 1991, (Yıldız Teknik Üni. Basılmamış Doktora Tezi).
- ÖZMEN, Fatma, KUBANÇ, Yasemin; “Liselerde Madde Bağımlılığı – Mevcut Durum Ve Önerilere İlişkin Okul Müdürleri Ve Öğretmenlerin Bakış Açıkları”, **Turkish Studies**, Vol.8/3, Winter 2013, s.357-382
- TEKELİ, İlhan; **Tarih Bilinci ve Gençlik**, İstanbul 1998.
- TİMÜROĞLU, Vecihi; **Türk-İslâm Sentezi**, Ankara 1991.
- TOSUN, Cemal; “Türkiye’de Din Eğitimi ve Öğretimine Genel Bir Bakış”, **Tartışılan Değerler Açısından Türkiye Sempozyumu** (17-18 Haziran 1995), (Ankara 1996), s.95-111.
- TOZLU, Necmettin; **Eğitim Problemlerimiz Üzerine Düşünceler**, Ankara 2003.
- TUNÇAY, Mete; “İlk ve Orta Öğretimde Tarih”, **Felsefe Kurumu Seminerleri**, (Ankara 1977).
- VURAL, İbrahim H.; **İlköğretim Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi 8**, İstanbul 2001.
- Yeni Bir Yüzyıla Girerken Türk-İslâm Sentezi Görüşünde Meselelerimiz**, (Milliyetçiler IV.Büyük İlmi Kurultayı, 24-26 Nisan 1987), (Aydınlar Ocağı), İstanbul 1988, 3 c.

EXTENDED SUMMARY

The republican regime planned to raise a new generation based on those principles which were stipulated by the Law on Unification of Education, and on the philosophy and the ideology of the new republic. Educational policies taking Turkish nationality as the basis were implemented based on the awareness of the significant part played by education. The educational policies were nationalistic. This nationalist nature, however, gave way to a more humanistic / socialist understanding after Atatürk. This understanding caused Turkish children to break away from their self and from the Kemalist ideology, and lean to alien “-isms”. As generations broke away from their selfhood and got lost, nationalist intellectuals argued that the posterity needed to be raised based on the understanding called the “Turkish-Islamic Synthesis” in order to ensure that they would be tied to national and spiritual values. Those intellectuals made scientific meetings and produced ideas for rendering this understanding the National Educational policy of the Republic. Some right-wing governments were inspired by this understanding in organizing their educational policies. Opposing the official opinion on how the posterity needed to be raised, the socialists harshly criticized the synthesist policy and educational policies. These criticisms argued that the educational programs and the textbooks aimed to raise, ideologically, a nationalist, conservative and religionist Turkish youth.